

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΠΑΤΡΟΚΟΣΜΑΣ
ΠΟΤΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ

Ἡ Διδαχή πού ἄλλαξε τήν Εὐρώπη

ΨΗΦΙΔΑ

Ἀφιερώνεται

- Στὸ βιβλίό ιστορίας τῆς Ε΄ Δημοτικοῦ, μὲ τὴν εὐαρέσκεια γιὰ τὴν τόσο ἐνδελεχῆ καὶ σωστή παρουσίαση τοῦ ἔργου τοῦ Πατροκοσμᾶ!
- Σὲ ὄλους τοὺς Ὑπουργοὺς Παιδείας (ἀπ’ τὸν Γεώργιο Ράλλη καὶ μετὰ, ἐξαιρουμένου μόνο τοῦ Στυλ. Παπαθεμελῆ), πού μὲ τόσο ζῆλο βᾶδισαν στὰ βήματα τοῦ Διδασκάλου Κοσμᾶ!
- Στὸν εὐσεβῆ Βορειοηπειρωτικὸ καὶ Βορειομακεδονικὸ Ἑλληνισμό (βλαχόφωνο καὶ ἑλληνόφωνο), πού ἔκανε τὸν Κοσμᾶ Ἅγιο ἀπὸ τὴν μέρα πού τὸν γνώρισε (ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ἔκανε μόνις τὸ 1970!) καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται ἐκεῖ πού ζεῖ –στὴν Ἀλβανία καὶ στὴν ΦΥΡΟΜ– μέχρι σήμερα νὰ τὸν δοξάσει ἐλεύθερα!

“Όλα τὰ γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο εἶναι ἀπολύτως ἀληθινά. Οἱ διάλογοι, μερικοί εἶναι αὐτούσιοι, ὅπως τοὺς διέσωσαν κάποιοι ἀπό τοὺς μαθητὲς τοῦ Πατροκοσμᾶ, καὶ μερικοί διαμορφωμένοι ἀπὸ τὸν συγγραφέα, μέσα ἀπὸ τὶς διδαχὲς τοῦ Ἁγίου καὶ τὴν παράδοση πού ὑπάρχει στὶς περιοχὲς πού δίδαξε.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸν Πατροκοσμᾶ τὸν γνώρισα πολὺ μικρός, τόσο ἀπ' τὶς ἱστορίες τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιᾶς, ὅσο κι ἀπ' τὸν ἄλλο κόσμο τῆς γειτονιᾶς, πού κάθονταν τὰ καλοκαιρινὰ βραδινὰ καὶ συζητάγανε γιὰ τὰ παλιά (τότε δὲν ὑπῆρχαν τηλεοράσεις).

«Πέρασε», λέγανε, «ἀπ' τὸ χωριό μας. Μίλησε στὴν πλατεία. Ἄλλὰ κάποιοι τὸν κοροΐδευαν. Τὸν λέγανε τρελό καὶ παλαβό. Ζήτησε», ἔλεγαν, «νερό καὶ δὲν τοῦ ἔδωσαν. Γι' αὐτὸ καὶ καταράστηκε τὸ χωριό “νὰ μὴν ἔχει προκοπή”!».

«Μὰ ἐγὼ ἄκουσα ὅτι πῆγε τὸ βράδυ σὲ μιὰ καλύβα στὴν Βαγγελίστρα», ἔλεγε μιὰ ἄλλη γιαγιά. «Κι ἐκεῖ πῆγαν τὸ βράδυ κάτι παλιόπαιδα, μεγάλα, ἴσαμε 18-20 χρονῶν, γιὰ νὰ τὸν σκιάξουν. Νὰ τοῦ κάνουν πλάκα, νὰ γελάσουν. Γι' αὐτὸ καὶ καταράστηκε τὸ χωριό...».

Αὐτὴ τὴν ἱστορία μὲ τὶς κατάρες τὴν ἄκουσα μεγαλώνοντας ἀπὸ δεκάδες ἄλλους ἀνθρώπους,

ἀπὸ δεκάδες ἄλλα χωριά, ὅπου πέρασε καὶ δίδαξε ὁ Ἅγιος. Ἄραγε ἦταν ἀληθινή; Ὁ ἅγιος αὐτὸς ἄνθρωπος, αὐτὸς ποὺ πολέμησε τὸν ἀφορισμό, ἔριχνε κατάρεις; Ἦταν ἀδύνατο.

Καὶ πράγματι, ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, ὁ ἅγιος Κοσμάς ἀγάπησε καὶ συγχώρεσε τοὺς πάντες, πλὴν ἑνός.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εὐρωπαϊκὸ τμῆμα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τέλη τοῦ 17ου αἰώνα. Παντοῦ καταχνιά καὶ σκοτάδι. Ἡ ζωὴ μοιάζει λές καὶ εἶναι προϊστορική, μέσα στὴν πρῶιμη βαρβαρότητα. Ὁ λαός, πλήρως ἐξαθλιωμένος, λίγο διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Παντοῦ ἐρήμωση. Ἐκανες δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες χιλιόμετρα γιὰ νὰ συναντήσεις ἄνθρωπο, τὴν παρουσία τοῦ ὁποίου ἀντιλαμβάνονται μόνο ἀπὸ τὸ λάλημα κάποιου κοκόρου ἢ ἀπὸ κάποια καμινάδα πὺ τύχαινε ν' ἀχνίζει μέσα στὸ καταχρῆμωνο. Καταχρῆμωνο πραγματικὸ μέσα στὴν καρδιά τῶν ἀνθρώπων. Τὰ μέχρι τώρα ἀφεντικά, οἱ πρωτοπόροι τῆς ἀποικιοκρατίας Βενετσιάνοι, ἄρχισαν νὰ ἀποχωροῦν σιγά-σιγά μετὰ τοὺς ἄγριους τουρκοβενετικoὺς πολέμους τοῦ 1684-1718, οἱ ὁποῖοι ἐρήμωσαν ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Στὴν θέση τους ἐρχόταν τώρα μιὰ νέα, ἀνερχόμενη ἀποικιοκρατικὴ δύναμη, ἡ Γαλ-

λία. Παντοῦ χάος, ἔρημιὰ καὶ συντρίμμα. Οἱ σιταποθήκες παντελῶς ἄδειες, τὰ ζῶα καὶ τὰ κοπάδια εἶχαν ἐξαφανισθεῖ, ὀδηγημένα ὡς τροφή στὰ φρούρια τῶν ἀντιμαχομένων. Ἡ νεολαία ἔρμαιο τοῦ δουλεμπορίου. Ἀγόρια καὶ κορίτσια γέμιζαν τὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς «πολιτισμένης» Εὐρώπης, τῆς Βιέννης, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου. Δρόμοι ἀνύπαρκτοι καὶ γέφυρες γκρεμισμένες. Ἡ παραγωγή ἦταν ἀνύπαρκτη, ἐκτὸς τῶν μεγάλων τσιφλικιῶν, καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶχαν μετατραπεῖ σὲ δουλοπάροικους τῶν μεγαλοφεουδαρχῶν τσιφλικάδων, σπαχήδων καὶ ἀγάδων. Καὶ ἀπὸ πάνω ὁ Τοῦρκος δυνάστης, ἓνας μογγολικὸς λαός, ἀπόγονος τοῦ Ἀττίλα, πού ἦρθε ἀπὸ τίς στέπες τοῦ Τουρκεστάν πρὶν 300 περίπου χρόνια, ἐπέμενε μὲ τὸν πιὸ σκληρὸ τρόπο γιὰ τὴν συλλογὴ τῶν φόρων του καὶ τὸ παιδομάζωμα γιὰ νὰ κάνει Γενιτσάρους. Καί, σὰν νὰ μὴν ἔφταναν ὅλα αὐτά, ἦρθε καὶ ὡς ἀπαραίτητος συνοδὸς τῆς κατάστασης ἡ πανούκλα πού ἀποδεκάτισε τὸν ἤδη ἀραιὸ πληθυσμό.

Στὸν πνευματικὸ τομέα τώρα, γράμματα σχεδὸν κανεὶς δὲν γνώριζε, σχολεῖο δὲν ὑπῆρχε πουθενά, ἀλλὰ καὶ παπὰς δὲν ὑπῆρχε νὰ βαφτίσει τὸ νεογέννητο καὶ νὰ θάψει τὸν πεθαμένο.

Καὶ ἡ δικαιοσύνη... Μὰ ποιὰ δικαιοσύνη; Αὐ-

τῆ ἢ ἔννοια ἦταν ἀνύπαρκτη στὸ λεξιλόγιο τοῦ Φράγκου ἀποικιοκράτη καὶ τοῦ Τούρκου δυνάστη. Ὁ σπαραγμὸς καὶ τὸ κλάμα τῶν σκλάβων ἦταν βγαλμένος σὰν ἀπὸ ἀρχαία τραγωδία. Φράγκοι στὰ παράλια, χειρότεροι ἀπ' τοὺς Τούρκους. Τοῦρκοι στὴν ἐνδοχώρα, χειρότεροι ἀπ' τοὺς Φράγκους, Γάλλους καὶ Βενετσιάνους. Ἐβραῖοι στὶς πόλεις, τοκογλύφοι, μεσίτες καὶ ἔμποροι σκλάβων.

Ἔτσι ὁ λαός, αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος καὶ ἠνίοχος κάθε πολιτισμοῦ, αὐτὸς ποὺ πολλοὶ προσπάθησαν νὰ μιμηθοῦν, ἀλλὰ τὰ ἔργα τους ἔμοιαζαν μὲ καρικατοῦρες συγκρινόμενα μὲ τὰ δικὰ του, εἶδε ὡς μόνο μέσο γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του τὸν ἐξισλαμισμό. Ὀλόκληρα χωριὰ καὶ ομάδες χωριῶν κυρίως στὴν Μακεδονία, τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Θράκη, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα στὴν Μικρασία, περνᾶνε αὐτὸν τὸν καιρὸ στὸ Ἰσλάμ ἀπαρνούμενα τὸν Χριστιανισμό. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς Τόσκηδες στὴν Ἀλβανία, ποὺ τότε θεωροῦνταν Ρωμιοὶ καὶ ὁμοεθνεῖς μὲ τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους λαούς, ὅπως μὲ τοὺς Σέρβους στὴν Βοσνία, τοὺς Πομάκους στὴν Θράκη, τοὺς Βούλγαρους κ.λπ. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων ἐξισλαμισμῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀλλάξουν καὶ τὴν ἀνθρωπολογικὴ ἐμφάνιση τῶν Μογγόλων Τούρκων, κάνοντάς τους νὰ μοιάζουν σήμερα μὲ Εὐρωπαίους

καί Ὑλληνες, ἀκριβῶς ἐπειδὴ πρόκειται στὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία γιὰ τουρκεμένους Ὑλληνες, Ἀλβανούς, Σέρβους καὶ Βουλγάρους. Μέσα σὲ αὐτὴ τὴν σκληρὴ καὶ ἀφόρητη κατάσταση, κατὰ τοὺς πιὸ σκοτεινοὺς αἰῶνες τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, γεννήθηκε ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Μιὰ μορφή πού ἐμελλε νὰ συνταράξει συθέμελα τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, ἀλλὰ καὶ τὴν Εὐρώπη ὀλόκληρη, ἀφοῦ ἔγινε ὁ κύριος φορέας τῆς ἀφύπνισης ὄλων τῶν ἐθνῶν, ὄλων τῶν ἐθνικῶν ἐπαναστάσεων, τῆς διάλυσης τῶν αὐτοκρατοριῶν καὶ τῆς δημιουργίας τῶν ἐθνικῶν κρατῶν τῆς σύγχρονης Εὐρώπης.

Καὶ βέβαια ὁ Κοσμάς δὲν ἦταν συνειδητὸς ἐπαναστάτης. Ὑνας καλόγερος τοῦ Θεοῦ ἦταν, πού κήρυττε τὸν λόγο του. Πού ἔβλεπε τὴν καλλιέργεια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ὄχι σὰν ξύπνημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ σὰν μέσον κατανόησης τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πού ἔβλεπε ὅποιον ἔλεγε πῶς εἶναι Ὑλληνας σὰν τὸν ἐθνικὸ καὶ τὸν «εἰδωλολάτρη» τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Πού ἔβλεπε τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων περισσότερο σὰν δοκιμασία ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὄχι σὰν ἐκμετάλλευση ἀπὸ τοὺς δυνάστες Φράγκους καὶ ἀγάδες. Ὑνας καλόγερος πού πίστευε ὅτι τὰ πάθη τὰ στέλνει ὁ Θεὸς σὰν δοκιμασία, γι' αὐτὸ καὶ δὲν πίστευε πῶς ἡ κατάσταση αὐτὴ θὰ ἀνατρέ-